

Langs de meetlat:
gedragsinterventies en effectmetingen

Dr. Bert Pol
Oud lector overheidscommunicatie
Onderzoeker
Medeoprichter Tabula Rasa

Interventies verkeersgedrag

- Tegenwoordig vooral nudges razend populair
- Gedacht dat die overal en altijd gedrag veranderen: soort magic bullet
- Maar werken – kort door de bocht - alleen bij onbewust gedrag (en als reminder)

- Belangrijk, want veel verkeersgedrag is automatisch:
 - Schakelen, spiegels kijken, routekeuze, maar ook appen, muzikzender zoeken, nieuwe playlist zoeken, etc.
- Deel automatisch gedrag is prima, zoals spiegels kijken, schakelen, etc.
- Deel is helemaal niet prima
 - Met name omdat verschillende taken tegelijkertijd uitvoeren niet goed gaat
 - Ene taak gaat ten koste van anders, met name als van de taken enige aandacht vraagt, zoals zoeken van nieuwe playlist

- Vaak interventiepakketten nodig: combi van harde en zachte interventies
- Doorbreken van automatismen die onbewust worden uitgevoerd, zoals snelheid niet minderen bij gevaar voor overstekende kinderen
- Weginrichting veranderen: bermes tussen rijbanen op tweebaanswegen
- Bewustwording van gevaar creëren: alcoholgebruik en appen

- Handhaving: appen, roodkruisnegatie, roodlichtnegatie
- Zie pubs CROW en SWOV voor voorbeelden
- Soort interventie of interventiepakket hangt af van aard en complexiteit van gedrag en context
- (Voor)onderzoek daarnaar noodzakelijk voor effect

Effecten / plafondeffect gedragsbeïnvloeding m.b.v. psychologische inzichten beperkt

- Zie Hoeken en O'Keefe (2021) : paar procent, effecten niet consistent (hoewel er ook interventies met opmerkelijke resultaten in praktijk zijn)
- Ruiter: we komen langzamerhand niet verder met ons huidige instrumentarium: kijken wat er in het brein gebeurt

Andere invalshoek(en)

- Cultureel leren, collectieve intelligentie (neurowetenschappen)
- Misschien moeten we leren leven met verkeersongelukken omdat er zoveel verandert in verkeersomstandigheden dat we het niet kunnen bijbenen
- Er is niet voldoende tijd voor het leren van goede gedragsgewoonten
- Of groepen met verschillende gedragspatronen 'botsen'
- Zorgen dat groepen met gevaarlijk gedrag niet uitdijen

Zijn de huidige 'zachte' interventies dan zinloos?

- Nee, want er zijn wel effecten
- Alleen zijn de omvang en voorspelbaarheid van effect lastige punten
- Wel doen als het gedrag simpel is en de interventie niet duur
- Maar met realistische verwachtingen

'Ideale' effectmetingen: bestaan ze wel?

- Niet of nauwelijks (bij meten van effect van psychologische interventies op menselijk gedrag in praktijksituaties verkeer)
- Random toewijzen proefpersonen niet mogelijk
- Goede controlegroepen: niet goed realiseerbaar
- Omgevingsvariabelen: niet beheersbaar
- Interactie-effecten tussen variabelen
- Kortom: je moet met het best haalbare werken en dat noodzaakt tot terughoudendheid over de hardhard van de uitkomsten

Leerpotentie formatieve en summatieve effectevaluaties

- Je kan vooral *leren* met een formatieve evaluatie (i.p.v. alleen summatieve evaluatie) en steeds doorontwikkelen
- Het leren is dan minstens zo belangrijk als het eindcijfer
- Heel logisch, maar uit oogpunt van verantwoording bestede budgetten niet zo populair
- Betekent ook aanpassen interventies tijdens het proces
- Vloeken in de kerk van 'klassieke' experimenteel evalueren

- Maar van alleen een summatieve evaluatie die wordt uitgevoerd in een experimentele opzet leer je niet bijster veel
- Blijkt dat er *geen* positief significant resultaat is, dan kan je opnieuw beginnen

- Kan allerlei oorzaken hebben
- Variabelen die je niet doorgrondt: samenstelling doelgroep
- Of waar je niet bij stil staat: 2,3 mio mensen met beperkt IQ, 2,5 mio laaggeletterden, 3 mio mensen met digitale beperktheid
- Variabelen waarvan je niet eens *weet* dat ze bestaan (zoals collectieve intelligentie / cultureel leren)

Ter afsluiting

- Realistische verwachtingen hebben van de effecten van psychologische interventies
- We zouden er goed aan doen niet zozeer te kijken naar het eindresultaat van psychologische verkeersinterventies
- In de zin van wel of geen significante gedragsverandering en er dan al dan niet de stekker uittrekken
- Maar vooral naar wat er gebeurt: waar komt ondanks de interventie afwijkend gedrag door, kunnen we de interventie daar op aanscherpen tijdens de looptijd?

- Voor vernieuwing en verbetering vooral ook *een andere bril* opzetten
- om meer oorzaken van ongelukken te zien dan wat we kunnen achterhalen met psychologische inzichten